

5

Søstrene opfører Sct. Maria Hospital

Da Visdomsdøtrene i 1903 kom til Roskilde, var der behov for et hospital.

I Roskilde lå på den tid amtets syge-, dåre- og arbejdsanstalt, opført i 1857 på Køgevej, hvor amtssygehuset ligger i dag. Det var dog ganske lille. Hertil kom, at kommunen i 1860-erne havde oprettet et særligt epidemihus i Jernbanegade og i 1870-erne havde ombygget og udvidet fattiggården Bredgade til sygehus.

Der var omkring år 1900 således amtssygehuset og to kommunale sygeinstitutioner i Roskilde. Behovet for flere sygesenge var derfor stærkt tiltrængt, og det førte til, at andre end det offentlige gik i gang med at imødekomme det. (1)

Hospitalet blev stiftet af ordenen les Filles de la Sagesse (Visdommens døtre).

Det nye hospital kom til at ligge skråt overfor præstegården på Olsgadebakken, dvs. på grænsen mellem by og land, kun et par hundrede skridt fra byens centrum, og med en vid udsigt mod nord ud over Roskilde Fjord.

Den grund, som søstrenes orden købte, havde i middelalderen tilhørt dominikanerne, hvis kloster lå på den grund, hvor Det adelige Jomfrukloster i dag ligger. Dominikanerne kom til Roskilde i 1231, men deres kloster blev efter reformationen revet ned ved kongelig befaling. I denne del af byen er der stadig vidnesbyrd om dominikanerklostret. Gaden Munkebro førte til klostret, og Klosterkilden midt på den grund, som Sct. Maria Hospital blev opført på, bærer også navnet Sortebrødrekilden.

Overlæge på Sct. Maria Hospital, P.A. Veilbæk, har beskrevet det område, som Visdommens døtre havde valgt at placere hospitalet på, således som det så ud i begyndelsen af 1900-tallet:

Sygehusets Areal er 5-6 Tdr. Land stort og begrænses mod Syd af Droning Margrethevej og Frederiksborgvej; mod Øst grænser Arealet op til det adelige Klosters Park, og gennem denne er der fri Udsigt over Himmelev Marker. Hospitalets Have bærer Præg af Fortiden - bygget som det er midt i en stor gammel Gartnerhave; en Del gamle, prægtige Valnødtræer og Pæretræer og en hel lille Lund med Bøg og Ask er et Minde herom. Midt i Haven udmunder den gamle, kendte

Visdommens døtre

Les Filles de la Sagesse (Visdommens døtre) var ligesom præsternes orden stiftet af den hellige Montfort.

Det berettes, at da han kort efter sin præstevielse var blevet huspræst i et kombineret alderdomshjem-sygehjem-hospital i Poitiers, kom en ung pige en dag til ham i skriftestolen, og han fik da den indskydelse at stifte en søsterorden til at løse de opgaver, der var på hospitalet. Pigen blev den første søster og var gennem ti år den eneste i ordenen, og Montfort klædte hende i den grå ordensdragt med den hvide cornette og gav hende søsternavnet Marie-Louise. Det var kyndelmissedag 1703.

Ved Montforts død i 1716 kunne man tælle fire søstre, og ved søster Marie-Louises død i 1759 bestod ordenen af 30 huse overalt i Frankrig. Omkring 1900 begyndte ordenen for alvor at sende søstre og brødre til andre dele af Europa for at yde en barmhjertighedsgerning.

Baggrunden for denne voksende udenlandske aktivitet var, at kirke og stat i Frankrig i 1905 blev adskilt ved lov. Det betød bl.a., at ordensbrødre og -søstre ikke længere kunne være statsbetalte embedsmænd, og en del af de kirkelige ordeners virke måtte derfor hermed ophøre. Kongregationen Compagnie de Marie valgte at sende mange af sine søstre og brødre til andre dele af Europa med det mål at dække de mest påtrængende behov indenfor sygepleje og kristendomsundervisning.

Klosterkilde - senere kaldet Apothekerkilden, der stadig giver rigeligt Kildevand, som strømmer ud i en lille Dam ved Riemors Mølle. Og lige over for Hospitalet paa den anden Side af Frederiksborgvejen - paa privaat Grund - findes en anden af Roskildes kendte Kilder - Rhoars Kilde -, om hvilken Sten Blicher for 100 Aar siden skrev følgende Lieder i sin Saxosang:

*Risle venligt, Rhoars Kilde klar,
Væd den Jord, som Helteslægten bar!
Smyk med Blomster smaa din Vej til Havet,
Her er Danmarks Heltetid begravet!
Værn om dine rige Fortidsminder,
Medens Vand til Issefjorden rinder! (2)*

Det ubebyggede areal på op mod 6 tønder land blev kaldt Apotekervænget eller Gartner Thomsens have - et område, som Arthur Fang har beskrevet således: "dengang en Idyllernes Idyl: den store heldigvis slet ikke friserede Gartnerhave med Klosterkilden i sin stensatte Grotte under de gamle Træers yppige Kroner, den yndigste af alle Roskildes Kilder". (3)

Arealet ejedes af købmand Hans Lauritz Møller, Kalund-

borg, og var forpagtet ud til gartner Jacob Thomsen, som var far til fru direktør Lützhöft. Et areal på 81.686 kvadratalen blev købt for 47.856 kr af St. Marias Stiftelse. Ifølge skødet omfattede købet: "Matr: No 101 af Roskilde Bygrund for Hartkorn: o Tdr. 7 Skpr. 3 Fdk 1 1/4 Alb: med Grund, der ifølge Matrikuls-kort af 1897 har et areal af 81.686 □ Alen med Træer og Buskvæxter, Hegn og alt andet ret Tilbehør..." (4)

St. Marias Stiftelse var oprettet af kongregationen les Filles de la Sagesse, og statutterne dateret den 16. november 1905 blev underskrevet af tre ordenssøstre: Alfredine Musset, hvis klosternavn var Søster Marie Patricie, Louise Audier, hvis klosternavn var Søster Marguerite de Sauveur, og Victoire Menager, hvis klosternavn var Søster Radegonde Marie.

Formålet med stiftelsen var "at udøve den kristelige barmhjertigheds gerninger, nemlig sygepleje i hospitalerne eller i private boliger samt forøvrigt enhver anden til lindring af sygdom eller nød tjenlig virksomhed blandt trængende. Desuden påtager stiftelsen sig skolegerningen og privat undervisning". (5)

I øvrigt svarede statutterne i store træk til fundatsen for St. Laurentius Stiftelse, der nogle år tidligere havde købt Rodishøj til præstegård. Underskrivelsen af statutterne blev bevidnet af pater Kerckhoffs og snedkermester Emil Christiansen, Roskilde.

De første søstre ankom fra Frankrig til Roskilde allerede i

Sct. Maria Hospital, inden parken foran hospitalet ud mod Frederiksborgvej var vokset til. Fotografi. Ikke dateret. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Roskilde. St. Maria Hospital.

*Sct. Maria Hospital.
Postkort. Ikke dateret.*

august 1903, og Søster Marie-Clemence de la Croix skulle som priorinde lede det nye hospital. Indtil hospitalet var opført og søstrene dermed havde fået fast bopæl, boede de i lille gult hus på Bellevuesti 3.

I løbet af den resterende del af 1903 ankom 19 pionersøstre. Huset på Bellevuesti 3 blev dermed for trangt, og ordenen købte villaen "Henriettes Minde" af sadelmager A. Buch. Huset omdøbte de til "Villa Marie-Louise" efter ordenens første søster.

Nogle af søstrene forberedte det nye hospital sammen med damer fra byens borgerskab ved at sy lagener og andet linned, mens andre tog sig af undervisning, bl.a. privatundervisning i fransk, og allerede året efter - i 1904 - åbnede søstrene en katolsk skole for børn.

Hospitalet blev et anseligt bygningsværk. Opførelsen kostede knap 250.000 kr, og bygningen var tegnet af to arkitekter, der var specialister på hver deres område: Arkitekt V. Stigaard, der som speciel hospitalsarkitekt var ansat under Københavns Kommune med hovedvirksomhed på Sct. Hans Hospital, sørgede for hospitalets indretning, mens den unge arkitekt Louis Kofoed-Jensen havde tegnet facaderne. Selve byggeriet stod lokale håndværkere for. Murermestrene Christian Schledermann og Heinrich Ewers stod for murerarbejdet, tømmer- og snedkerarbejdet udførtes af henholdsvis tømremester Thomas Reimer

og snedkermester Jakobsen og malerarbejdet af malermestrene Jens R. Jensen og Holmbom. Blikkenslagermester C.J.S. Jensen stod for blikkenslagerarbejdet.

Byggeriet stod på i 1904-05. Det første spadestik foretog lensgreve Chr. Holstein-Ledreborg, og grundstenen blev nedlagt den 4. maj 1904 af pater Alfons Kerckhoffs i hospitalets sydvestlige hjørne, hvor der også blev indmuret nogle medaljer samt et eksemplar af *Berlingske Tidende* og *Roskilde Avis*. Et dokument, der ligeledes blev indmuret, fortalte om omstændighederne ved købet af grunden og nævnte de personer, der skulle medvirke ved byggeriet. Dokumentet sluttede således:

I den allerhelligste Treenigheds, Faderens og Sønnens og Helligaandens Navn, i det Herrens Aar 1904, paa Onsdag den 14. Maj, under Pave Pius den X's Pontificat, kong Christian d. IX's Regering, paa den Tid, da Johannes von Euch var Biskop over Danmark og Island, Hr. Aagaard Borgmester i Roskilde, medens p. Lhoumenau var Generalforstander, søster Marie-Patricia Generalforstander for Les Filles de la Sagesse, og Sr. Marie-Clemence Forstanderinde i Roskilde, har Prior Kerckhoffs, Sognepræst for den katolske Menighed i Ro-

Sct. Maria Hospitals park, hvor et krusifiks stod nær kilden. Foto: Erh. Flensborg. Ikke dateret. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

skilde, Lejre og Ringsted, højtideligt indviet og nedlagt Grundstenen til Sct. Maria Hospital.

Maatte dette Hospital staa i mange Aar til Guds Ære og de Syges Nytte. (6)

I *Roskilde Dagblad* kunne man i forbindelse med byggeriet læse om hospitalet, at det "er ubetinget den eleganteste og stilfuldste Bygning, der i de sidste Aar er opført i Roskilde. Alle-rede som den nu staa, næppe fuldført i det Ydre, virker den med sine rolige Linjer og sin enkle Stil som et harmonisk, afsluttet Hele." (7)

Der var lutter rosende ord til byggeriet og dets formål, idet avisen fastslog, at det var naturligt med en smuk ramme "om det gode Formaal, Maria-Søstrene har sat sig: at hjælpe og pleje syge og svage Mennesker". Avisen kunne desuden fortælle læ-serne, at hospitalet kun var begyndelsen til et større byggebo-om på området. Katolikkerne stod snart også for at bygge en kirke, en stor vaskeribygning, en materialbygning og et ligka-pel, og man åbnede desuden mulighed for, at en større udvi-delse af hospitalet kunne ske mod øst. For planlægningen af grunden stod stadsingeniør Jørgensen: "Den store Grund, der bliver tilovers fra Bygningen, vil blive omdannet til en Park, anlagt i engelsk Stil, og den vil komme til at strække sig helt

Sct. Maria Hospital set fra bagsiden, da den gamle møllemdam endnu lå mellem hospitalet og Det adelige Jomfruklosters marker. Foto: Erh. Flensborg. Ikke dateret. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

over til Klosterparken mod Øst. De mange naturlige Kilder og Smaadamme, der findes på Grunden, vil blive udnyttede i Udsmykningens Tjeneste." Således var det hele planlagt - og således blev det udført.

Da hospitalet stod færdigt, blev det ved en stor fest indviet den 14. marts 1905. Adskillige kendte personer deltog. Biskop Johannes von Euch indledte højtideligheden, pater Kerckhoffs holdt indvielsestalen, og byrådsmedlem, overretssagfører Jacob Jacobsen udtrykte byens taknemmelighed over, at lokale håndværkere var betroet det store arbejde. Lensgreve Chr. Holstein-Ledreborg deltog sammen med syv medlemmer af byrådet og andre roskildensere, herunder byens læger. (8)

Desuden deltog den katolske forfatter Johannes Jørgensen - en af periodens store kulturpersonligheder, der var konverteret til katolicismen -, der havde digtet en salme (melodi: Store Gud, vi love dig):

*Over hele Jorden rund
store Gud, vi vil dig prise
for al Gave, god og sund,
og al Naade, du vil vise
Adams Børn i Syd og Nord,
som paa Livets Klode bor.*

*Sct. Maria Hospitals
kapel. Foto: Erh.
Flensborg. Ikke dateret.
Roskilde lokalhistoriske
Arkiv.*

*Dagen strømmer, ren og blank,
hver en Morgen fra det Høje,
og hvor Gyldensolen sank,
tændes Stjernens milde Øje.
Tak, o Herre for sin Sol
og for Stjærner under Pol.*

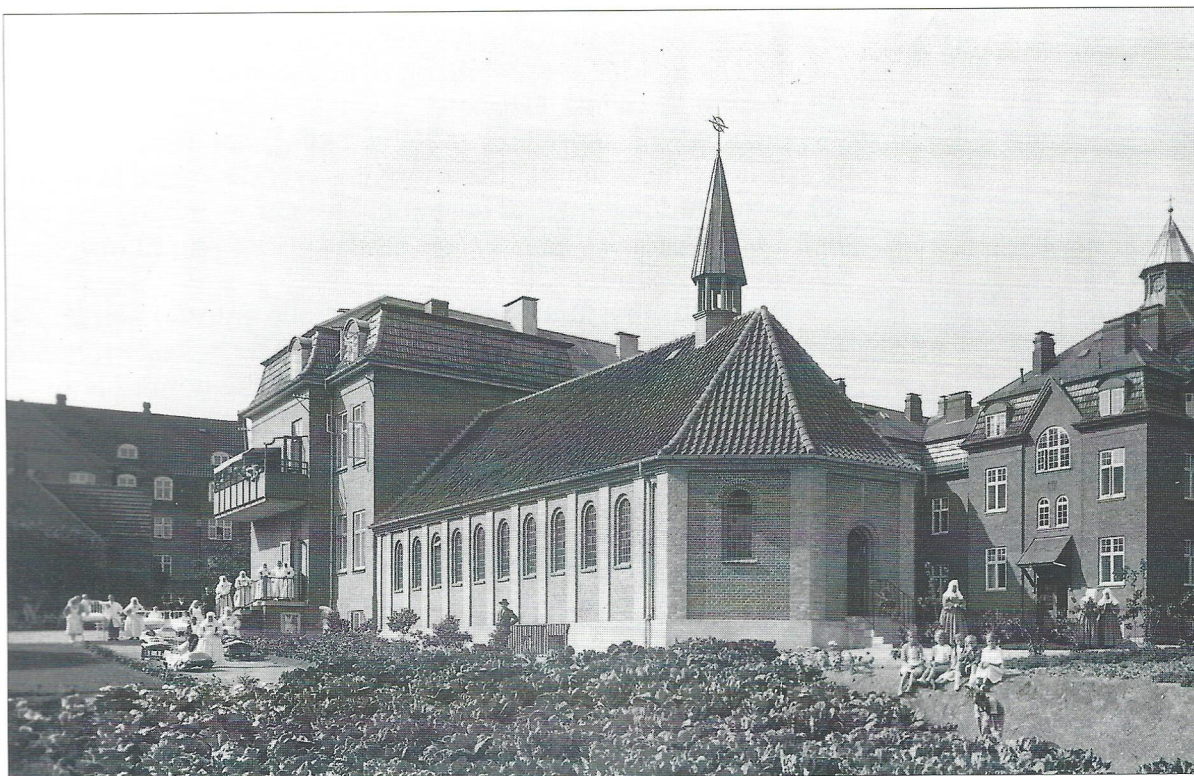
*Høje Herre over Jord
hør det Suk, vi vil dig sende,
lad os vandre i dit Spor,
lad i vore Hjærter brænde
Ilden, der paa Jord blev tændt
af den Sol, som du har sendt.*

*Retfærds Sol, vor Herre Krist,
du må alt vort Værk velsigne,
saa vor Gerning først og sidst
maa din Frelsergerning ligne!
Intet kan vi uden dog,
alt vi kan paa Korssets Vej.*

*Sct. Maria Hospitals
Park, hvor børn og voksne
samles foran grotten med
Jomfru Maria. Postkort.
Foto: Carolsfeld-Krausé.
Ikke dateret.*

Sct. Maria Hospital havde fra begyndelsen plads til 45 patienter. Hospitalet havde en afdeling for almen kirurgi og medicin, en særlig børneafdeling og en meget søgt og kendt fødeafdeling. Der var desuden tilknyttet en sygeplejeskole og en to-

årig uddannelse for barneplejersker.

Da hospitalet åbnede, blev dets første overlæge Th. Lunding-Smith, assisteret af læge Paula Clausen og læge Fritz Jørgensen samt læge Kaj Møller. Efter at Lunding-Smith rejste i 1914, blev overlæge Tage Hansen, til han i 1921 rejste til Århus.

Siden har hospitalet kun haft ganske få overlæger, fra 1921 til 1934 overlæge P.A. Veilbæk og siden fra 1934 overlæge Jens Sejrsen, der om nogen sikrede hospitalet dets ry for en meget høj kvalitet. Jens Sejrsen blev beskrevet som et roligt og tilforladeligt væsen med stor menneskelighed, der aldrig gav patienterne indtryk af overlægeoverlegenhed, og på samme måde er hans faglige kvalifikationer blevet meget rost, ikke mindst hans dygtighed i behandling af kirurgiske sygdomme og fødselshjælp, som var hans speciale. (9)

Plejepersonalet kom naturligvis først og fremmest fra ordenen selv. Flere af de første søstre havde fået deres sygeplejeuddannelse på franske militærhospitalet, der tidligere havde hørt under deres orden, og søstrene var inden indvielsen inde og se på forholdene på Sct. Josefs Hospital i København, og de fik konsulentbistand herfra til at opbygge sygeplejen i Roskilde. Søstrenes sygeplejerskeuddannelse foregik herefter i samarbejde med sygeplejeskolen på Sct. Josefs Hospital, hvor eleverne skulle være det ene elevår, mens eksamen foregik på Sct. Maria Hospital.

Hospitalets køkken lavede mad til hospitalet, til de ansatte,

Søstre og børn foran Sct. Maria Hospitals kapel og langs bagsiden af hospitalet. Ikke dateret. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

sygeplejeeleverne og til kommuniteterne, til kostskoleeleverne på den skole, der var oprettet, og til præsterne, som havde deres egen spisestue på hospitalet.

Som noget helt specielt var der ved køkkenet indrettet en lille spisestue, hvor landevejens farende svende kunne få serveret varm middagsmad af søstrene. Det var et tilbud, der var helt i Montforts ånd, og der var altid stor søgning til hospitalskøkkenets måltider. (10)

De første fire forstanderinder var alle franske søstre, og først 1935-38 blev den danskfødte søster Maria-Ange forstanderinde. Det var ikke så lige til for de franske nonner at begå sig i det danske samfund, især på grund af sproget.

I begyndelsen havde de en ordbog med i byen, når de skulle købe ind. Således ville de en dag servere oksetunge. Ifølge ordbogen blev det til "oksesprog", og det forstod slagteren naturligvis ikke, men efter diverse fagter og rækken tunge forstod han.

Søstrene havde også vanskeligheder med den danske mad, da det i begyndelsen var dem, der stod for madlavningen. De begik nogle gange fejltagelser som at servere øllebrød som sovs, men det fik en ende, da man i et par måneder ansatte en dansk dame, Marie Andersen, til at gå søstrene til hånd og instruere dem i dansk madlavning. Hun faldt imidlertid så godt til i hospitalskøkkenet, at hun blev der resten af sit liv. (11)

Mens menigheden ufortrødent arbejdede på at opføre det nye hospital, brød et stormvejr løs, som var rettet mod katolikkerne i Danmark i almindelighed og den katolske menighed i Roskilde i særdeleshed.

Noter

(1) *Roskilde bys Historie*, bd. 3, s. 175-77.

(2) P.A. Veilbæk: "Sct. Maria Hospital".

(3) Arthur Fang: "Sct. Maria Hospital i Roskilde gennem 50 Aar" i: *Roskilde Dagblad* 9.3.1955.

(4) Købekontrakt.

(5) Statutter for St. Marie Stiftelse, dateret Roskilde den 16. november 1905. Roskilde Byfogedkontor.

(6) Poul Wiisbye: Utrykt manuskript om Visdommens døtre dateret 1. maj 1995. Roskilde Museum.

(7) "Det nye Sct. Maria Hospital i Roskilde" i: *Roskilde Dagblad* 6.9.1904.

(8) Hans Rønø: *Roskilde. Billeder fra svundne Dage*, s. 32.

(9) "Sct. Maria Hospital i Roskilde" i: *Roskilde Tidende* 9.3.1955.

(10) Poul Wiisbye: Utrykt manuskript om Visdommens døtre dateret 1. maj 1995. Roskilde Museum.

(11) Marie Andersen skrev i øvrigt senere de så populære bøger om Tude Marie.